

REDAKCIINĖS KOLEGIJOS TRIBŪNA

(Nr.77)

ŠALIA MŪSŲ - NEĮKAINOJAMAS, BET UŽMIRŠTAS LOBIS

Prof. habil. dr. Romualdas GRIGAS
Redkolegijos svečias

Niekas nestovi vietoje. Net akmuo. Ką jau kalbėti apie socialinę pasaulį. Apie jo spartėjančią (ir nežinia kur lekiančią) kaitą. O mes - iš istorijos verpetų ir audrų užsilikusi lietuvių tauta?..

Vis dažniau ir dažniau girdimi nerimo balsai. Jie gimsta kad ir žvelgiant į jaunosios kartos ugdyimą, į mokyklų gyvenimą. Skaudžiai išgyvename jaunimo bėgimą iš Tėvynės. Alsuote alsuoja užslenkantis juodas demografinės katastrofos debesis. Kažkaip pernelyg sparčiai kinta, aižėja tradiciniai dvasinių santykių tinklai - juose vis dažniau randasi inkliuzų (nudvasintų intarpų), visai svetimų mūsų prigimtinai kultūrai...

Tiesa, randasi nemažai visuomeninių organizacijų, teritorinių (kaimo, seniūnijos) bendruomenių, apaštališkai misijai atsidadusių iniciatyvinių grupių. Ši nematoma tinklainė pulsuoja, rodo gražius, prasmingus darbus. Įkvepia dvasingo gyvybingumo... Bet taip jau susiklostė, kad tokie darbai visai nedo-mina mūsiškosios LRT (!) „Panoramos“ apžvalginės laidos. Nedo-mina ir kitų kanalų. Vietoj jų - geriau skandalai, banalybės... Tarp tautos, visuomenės ir valstybės tvyro barjeras. Lyg šie dariniai gyventų vienas nuo kito nepriklausomą (ir kur kas galingesnių jėgų nei pati Lietuva palaikomą, net pakurstomą) gyvenimą.

Valstybė - kiekvienos bent kiek pajėgesnės tautos saviteigos, saviraiškos būdas. Santykio su pragmatiškuoju pasauliu palaikymo būdas. Valstybė, kuri nesirūpina savo pa-

matinės tautos išlikimu, neturi nei forma, nei ypač turiniu prasmingesnės perspektyvos. Ir kitų, aplinkinių (ne vien savų!) pagarbos. Tautokūra ir Tautonaika, Tautodara ir Tautoarda - visada šalia. Taip kaip Blogis ir Gėris. Kaip Šviesa ir Tamsa.

Įstrigo kadaise įžymaus lietuvių poeto ir mąstytojo Jono Aisčio (JAV) pasakyta mintis: „Lietuvių istorijos tąsa buvo netąsi... Lietuvių tautos istorija buvo palikta savieigai...“ Geriausia šiam teiginiui iliustracija būtų lietuviškieji piliakalniai. Bet mes čia, būtent čia turime ir gražių, prasmingų laimėjimų, bent jų ženklų. Yra vilties, kad vienas iš jų - Lietuvos Seimas - 2017-uosius paskelbia piliakalnių atminties ir jų tvarkymo metais!

Lietuva - piliakalnių šalis. Vien mūsų valstybės teritorijoje jų priskaičiuojama daugiau nei pusantro tūkstančio. Daugybė jų pasilikę Baltarusijoje, Augustavo-Suvalkų krašte (Lenkija), Kaliningrado srietyje (Rusija). Piliakalniai pilti dar iki Kristaus. Bet tokių - nedaug. Pagrindinis jų tinklas ėmė plėstis po baltų religinės reformos, VIII-XI šimtmečiais. Iš karto skaitytojų dėmesį atkreipiu būtent į nurodytą laikotarpį. Jis buvo santykinai ramus. Nebuvo kryžiuočių, nebuvo apmąstytos ir agresyvios slavų invazijos. Nors, tiesą pasakius, baltarusiškasis-lietuviškasis paribys išmargintas ypač tankiu piliakalnių tinklu (privertusiu Kijevo Rusiją, norėjusią pasiekti Baltijos jūrą, nušiuoliuoti dabartinio Naugardo link).

▶ Valstybė - kiekvienos bent kiek pajėgesnės tautos saviteigos, saviraiškos būdas

Mielas skaitytojau, nuklydęs nuo autostradų ir keliaudamas jaukais vieškeliais, sustok prie pake-lėje pasitaikiusio piliakalnio. Nepa-gailėk keliolikos minučių ir, užlipęs ant jo, parymok. Pajausi protėvių dvasios alsavimą, išgyvensi susiliejimą su Gamtos viešpatija... O

▶ KERNAVĖ. Lietuva - piliakalnių šalis. Vien mūsų teritorijoje jų priskaičiuojama daugiau nei pusantro tūkstančio

jeigu dar pasklaidysi 2005 metais išleistą piliakalniams skirtą trijų tomų atlasą, įsitikinsi, kad dauguma jų buvo supilti ritualinėms ap-eigoms, kaip sakrali vietinės ben-druomenės susirinkimo vieta. Tai buvo šventyklos po atviru dangumi. Su pasaulio Kūrėju, su Gamta mūsų protėviai bendravo, išgyveno

sūduvių žemės. Ženkli jų dalis pa-traukė į Europą, į tuomet dar eg-zistavusią Romos imperiją. Mūsų būsimieji protėviai susigriebė: Tė-vynė privalejo įgyti konkretesnius fizinius kontūrus ir dvasinės kul-tūros akcentus. Prisiminta nuo se-no piltų piliakalnių idėja. Štai ir prasidėjo palyginti spartus jų tinklo audimas! Stipriais saitais pririšęs kaimo bendruomenes prie gimto-sios žemės, konkretizavęs Tėviš-kės ir Tėvynės pajautą. Dar dau-giau... Piliakalnių tinklas išreiškė ne tik kokybinius pokyčius vadina-mųjų baltų apgyvendintame regio-ne. Jis davė impulsą gimti politinei nacijai - lietuvių tautai. O ji vėliau savo sparnus išskleidė iki didžiulės imperijos susiformavimo.

Turime pagrindą teigti, kad kartu su piliakalniais formavosi ir kitokia, išskirtiniais bruožais pasi-žymėjusi, mūsų protėvių kultūra, teisingiau pasakius - gyven-senos būdas. Simonas Daukantas (kilęs iš žemaičių bajorų ir neabejotinai perėmęs iš jų gyvosios istorinės atminties elementus) dažnai mini: lieta, lietos vyrai, lietos moterys... Beje, „Livonijos kronikose“ Lietu-va įvardinta kaip Letonija (!). Ne-turiu galimybės čia plačiau kalbėti (apie visa tai - mano monografijoje „Lietuvių tautos išlikimo drama“, 2013, 2014). Bet jau pati lietos są-voka daug ką pasako. Teritorija ir gentys, kurios praktikavo lietos (piliakalnių) kultūrą, įgavo Lieta-vos (litvos) įvardį. S.Daukantas in-triguojančiai apibūdina vadinamuo-sius lietos (sulietos, sulydytos!) vyrus. Pirma, jie turėjo būti ištreniruoti, gerai valdantys ginklą, nar-sūs ir sumaniai manevruojantys kariai. Antra, jie privalejo gerai iš-

manyti „ūkės darbus“ ir būti darbš-tūs. Trečia, privalejo mokėti mylė-ti savo moterį ir būti jai ištikimi...

Garsiosios mūsų sutartinės irgi iš ten - iš piliakalnių epochos. Jos buvo ritualinio, sakralinio pobūdžio, todėl net ir tarpukario metais nu-tylimos. Iš piliakalnių kultūros - ir mūsų valstybės pavadinimas...

2017-iejį, piliakalnių atmin-ties... metai, neturi jais užsibaigti. Juos reikėtų suprasti kaip starti-nes, laisvą išmintį ir vietinių ben-druomenių išradingumą išreiš-kiančias pozicijas. Į tą veiklą akty-viausiai turėtų įsitraukti moky-klos, pajėgesnieji ir drąsesnieji verslininkai.

Pačiam skaitytojui palieku lais-valaikiu pamąstyti apie tai, kam mes, lietuviai, turėtume būti „dė-kingi“ už nedovanotiną mums (o kartu - ir Europai) brangiausio pa-veldo užmarštį... O kartu - ir už primestą pagonybės stigmą. Taip, mūsų protėviai garbino dievus, bet iš tikrųjų - juos supančias kuriamą-sias, gyvybingąsias gamtos jėgas. Perkūnas buvo tik dievaitis! Anot K.Tacito, pati Žemė buvo supran-tama ir garbinama tik kaip dievų (gamtos stichijų) gimdytoja, Di-džioji Motina (Deus Mater Vene-ratur). Tačiau mūsų protėviai (dar nesunaikinta, neišniekinta jų są-monė) suvokė ir žvaigždynus, Vi-satą - visur, visame kame egzistuo-jančią Dieviškąją Substanciją.

Protu ir širdimi suvokime: dva-sinę gyvybę tautai ir valstybei tei-kiantys šaltiniai čia pat, šalia mūsų. Betgi daugeliu atvejų jie barbariškai apaugę medžiais, krūmais, dil-gynėmis. Atidenkime juos savo pa-lūžusiai dvasiai, savo vaikaičiams ir svečiams...

Pagalbos signalą nelaimės atveju išsiųs patys automobiliai

Kelyje įvykus avarijai brangi kiekviena sekundė – dėsimalas pranešti apie įvykį ar netikslios informacijos apie nelaimingą atsitikimą pateikimas gali kainuoti gyvybę. Nuo 2018 m. kovo 31 d. visoje Europos Sąjungoje privaloma vieninga pagalbos iškvietimo sistema „eCall“ išspręs šią problemą. Trumpesnė gelbėjimo operacijos trukmė leis ne tik greičiau suteikti pagalbą, bet ir sparčiau sutvarkyti nelaimės vietą, todėl sutrumpins spūsties laiką ir didins kelių transporto sistemos veiksmingumą.

Padės išsaugoti gyvybes

Automatinė pagalbos iškvietimo sistema vadinama „eCall“. Išsiskleidus oro pagalvei, ar tuomet, kai vairuotojui pasidaro bloga ir jis pats nuspaudžia pagalbos mygtuką, sistema susisieks su pagalbos telefono 112 operatoriais. Pagal iš automobilių gautus duomenis nustatoma tiksliai avarijos vieta, automobilio modelis, degalų rūšis, keleivių skaičius ir kita aktuali informacija. „eCall“ technologija įsima-tik 3 paskutines automobilio vietos koordinatas, todėl visus kitus duomenis ji visiškai ištrins.

Suveikus sistemai, signalas sklity mobiliojo ryšio tinklais, kurie turėtų atpažinti, kad tai – ne paprastas balso skambutis, o būtent skambutis iš automobilio. Skambutis būtų siunčiamas į Bendrąjį pagalbos centrą, o jame dirbantys specialistai akimirksniu pamatytų avarijos vietos koordinatas, buvusią automobilio judėjimo kryptį ir nedelsdami išsiųstų artimiausias skubios pagalbos tarnybas į nelaimės vietą.

Nauda draudimo įmonėms ir automobilių gamintojams

„Bendrosios pagalbos centras Lietuvoje jau pasiruošęs priimti „eCall“ skambučius ir reaguoti į iškvietimus. Tikimės, kad ši sistema padės ne tik išsaugoti žmonių gyvybes, bet ir užtikrins keliaujančių po atokiais vietoves saugumą, leis

išvengti antrinių avarijų ir spūsčių tuomet, kai užtveriamą važiuojamoji kelio dalis“, – sako Bendrojo pagalbos centro viršininko pavaduotojas Tadas Maroščikas.

„eCall“ sistemos įdiegimas automobiliuose – reali galimybė automobilių gamintojams gamintojams sumažinti skirtą tarp Europos ir kitų šalių, tokių kaip JAV bei Japonija, padidinti ES konkurencingumą. Tai taip pat apsaugos draudimo bendroves nuo netikslių ar suklustotų duomenų apie eismo įvykį gavimo. Greitesnis pagalbos tarnybų atvykimo laikas potencialiai sumažins automobilių vairuotojų gali-mybes sufalsifikuoti įvykio aplinkybes.

Projektas „Bendrojo pagalbos centro regioninių padalinių aprūpinimas speciali-zuota atsakymo į pagalbos skambučius ir reagavimo į pagalbos prašymus, pagalbos tarnybų operatyvaus pagalbą valdymo technine ir programine įranga“, Nr. VP2-3.1-IVPK-03-V-01-007, finansuojamas Europos regioninės plėtros fondo ir Lietuvos Res-publikos biudžeto lėšomis. Projekto vykdytojai – Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos ir Bendrasis pagalbos centras.

BENDRASIS PAGALBOS CENTRAS

MOKSLAS • EKONOMIKA • SANGLAUDA

EUROPOS SĄJUNGA
EUROPOS REKORINIS
PILIEČIŲ FORUMAS

Kuriame Lietuvos ateitį

REDAKCINĖ KOLEGIJA: Romas GUDAITIS, Arvydas JUOZAITIS,
Romas PAKALNIS, Vytautas RADŽVILAS, Audrius RUDYS,
Daiva TAMOŠAITYTĖ, Diana VELECKIENĖ